

פרק 11 - רמת חיים

מקורות והגדרות

לוחות 1-6: הלמ"ס, סקר הכנסות

סקר הכנסות נערך באופן שוטף החל בשנת 1965, על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

- **שכיר**
בסקר הכנסות, מוגדר כשכיר כל נחקר שהייתה לו הכנסה כלשהי משכר או משכורת ב-3 החודשים שלפני ביקור הפוקד (כולל חבר קואופרטיב המקבל משכורת מן הקואופרטיב).
- **משק בית**
מוגדר כ"משפחת צרכנים", דהיינו קבוצת אנשים הגרים יחד באופן קבוע רוב ימות השבוע בדירה אחת ויש להם תקציב הוצאות משותף למזון.
- **משק בית של שכירים**
מוגדר כמשק בית שבו ראש משק הבית הינו שכיר או חבר קואופרטיב. ראה הגדרת שכיר לעיל.
- **משק בית שבו ראש משק הבית לא עבד**
מוגדר כמשק בית שבו ראש משק הבית לא עבד אפילו יום אחד ב-3 החודשים שקדמו לביקור הפוקד.
- **הכנסה כספית ברוטו למשק בית**
כל ההכנסות הכספיות השוטפות ברוטו של משק הבית, לפני תשלומי חובה (מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות). ההכנסה הכספית ברוטו כוללת את ההכנסות של כל בני משק הבית מעבודה שכירה או עצמאית, מרכוש, ריבית ודיבידנדים, מתמיכות וקצבאות ממוסדות ומפרטים, הכנסות מפנסיות וכל הכנסה שוטפת אחרת. לא נכללים תקבולים חד-פעמיים, כגון: ירושה או הכנסות מחסכונות וכו'. כמו כן, לא נעשו זקיפות עבור הכנסות הנובעות משימוש בדיוור עצמי, או בעבור סוגים שונים של הכנסות בעין (הכנסות לא כספיות).
- **עשירונים**
עשירון הוא קבוצה הכוללת 10% של משקי הבית, המסודרים לפי גובה הכנסה (ההכנסה הממיינת), החל במשק הבית בעל ההכנסה הנמוכה ביותר בעשירון התחתון וכלה במשק הבית בעל ההכנסה הגבוהה ביותר בעשירון העליון. ערכי גבולות העשירונים הם אלה של העשירונים בישראל, ההכנסה לפיה מוינו משקי הבית, יכולה להיות הכנסה ברוטו או נטו וכן הכנסה למשק בית, לנפש או לנפש סטנדרטית.
- **הכנסה לנפש סטנדרטית**
כידוע, גודל משק הבית משפיע על רמת החיים שאפשר לקיים מהכנסה נתונה. כדי ליצור בסיס מתאים יותר להשוואת רמת החיים של משקי בית בעלי מספר נפשות שונה, נהוג להשוותם לפי הכנסה לנפש. אולם, מקובל גם להניח, שמספר הנפשות במשק בית אינו משפיע באופן אחיד ושווה על רמת החיים האפשרית מהכנסה נתונה, משום שקיימים - לפי הנחה מקובלת - יתרונות לגודל. לכן, נערכה בעיבודים טרנספורמציה של מספר הנפשות, לפי סולם אחיד. הסולם קובע כיחידת בסיס משק בית בן שתי נפשות: ככל שעולה מספר הנפשות, ניתן משקל שולי הולך ופוחת לכל נפש המתווספת למשק הבית. באמצעות סולם זה מתרגמים את גודל משק הבית למספר נפשות "סטנדרטיות". פירוט הסולם בלוח שלהלן:

מעבר ממספר נפשות במשק בית למספר נפשות "סטנדרטיות"

מספר הנפשות במשק בית	"משקל" לנפש שולית	מספר הנפשות "הסטנדרטיות"	"משקל" ממוצע לנפש
1	1.25	1.25	1.25
2	0.75	2.00	1.00
3	0.65	2.65	0.88
4	0.55	3.20	0.80
5	0.55	3.75	0.75
6	0.50	4.25	0.71
7	0.50	4.75	0.68
8	0.45	5.20	0.65
+9	0.40	לכל נפש נוספת	

לוח 7: הלמ"ס, מדד המחירים לצרכן

ראה הגדרות, מדד בפרק "מדדי המחירים", בשנתון הסטטיסטי לישראל של הלמ"ס.

לוחות 8-12: הלמ"ס, סקר הוצאות משק הבית 2008

- משק בית** - קבוצת אנשים הגרים רוב ימות השבוע באותה דירה ויש להם תקציב הוצאות משותף למזון. במשק הבית נכללים גם בני משפחה שהם חיילים בשירות סדיר.
- מפרנס** - אדם שעבד לפחות שבוע אחד בשלושת החודשים לפני בואו של הסוקר למשק הבית.
- הכנסה כספית ברוטו** - סך ההכנסות הכספיות השוטפות של משק הבית לפני ניכוי תשלומי החובה. הכנסה זו כוללת את כל ההכנסות מעבודה שכירה של כל אחד מבני משק הבית (עם כל התוספות, כגון: חודש 13, דמי הבראה וביגוד, שעות נוספות, פרמיות וכו'), מעבודה עצמאית או מעסק, הכנסות שוטפות מתמיכות ומפנסיות וכן הכנסות כספיות מרכוש, ריבית ודיבידנד.
- הכנסה מהון** - כוללת הכנסות מרנטה בארץ ומחו"ל; הכנסות מריבית על פיקדונות ועל אגרות חוב ודיבידנדים על מניות.
- תשלומי חובה** - המיסים הישירים המוטלים על ההכנסות השוטפות - מס הכנסה ותשלומים לביטוח הלאומי ולביטוח בריאות ממלכתי. תשלומים אלה חושבו על פי כללי המס השונים ולא התקבלו ישירות ממשק הבית.
- תמיכות שוטפות ממשקי בית ומפרטים** - תרומות, מתנות ותמיכות כספיות ממשקי בית אחרים ומפרטים - בין בארץ ובין מחו"ל.
- הוצאה כספית לתצרוכת** - סך כל התשלומים שמשלם משק הבית על קניית מוצרים או שירותים, לא כולל זקיפת הוצאות שלא שולמו בפועל.
- הוצאה כוללת לתצרוכת** - סך כל התשלומים שמשלם משק הבית על קניית מוצרים או שירותים, וכן זקיפת הוצאה לצריכת שירותי דירה ורכב (שכן קניית מוצרים אלה מוגדרת כהשקעה ולא כתצרוכת). התשלומים כוללים לעיתים גם ריבית, דמי הובלה או התקנה. קניית מוצר נחשבת לפי יום קבלתו, וסכום הקניה **המלא** נחשב כהוצאה למוצר ביום הגעת המוצר לדירה, גם אם עד למועד זה שולם רק תשלום חלקי. ולכן, מקדמה שמשלם משק הבית על חשבון מוצר או שירות שטרם נתקבל או החזר חוב על חשבון מוצר שכבר נמצא בבית, אינם נחשבים כהוצאה לתצרוכת אלא כהגדלת החיסכון.
- הוצאה כוללת לתצרוכת לנפש סטנדרטית** - סך הוצאה חודשית כוללת לתצרוכת למשק בית חלקי מספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית.

- **מוצרי מזון שונים**
קבוצה הכוללת מוצרים כגון: תה, קפה, קקאו, תבלינים, מזון לתינוקות, אבקות, קטניות יבשות, מוצרי טבעונות וצמחונות וקנייה או הזמנה של מזון מוכן לבית.
- **צריכת דיור בעין**
זקיפת ערך ההוצאה החודשית עבור צריכת שירותי דירות בבעלות, דירות בדמי מפתח ודירות "חינם".
- **ביטוח בריאות**
קבוצה זו כוללת משנת 1997 רק את התשלומים עבור ביטוח בריאות **משלים** של קופות החולים ואת ביטוח הבריאות בחברות ביטוח. התשלום עבור ביטוח בריאות ממלכתי, שנחשב כמס, מופיע כחלק מתשלומי חובה במסגרת הכנסה כספית חודשית ברוטו למשק בית.
- **הוצאות אחרות לבריאות**
קבוצה הכוללת תשלומים לקניית תרופות, מוצרים להיגיינה אישית, משקפיים ועדשות מגע ועוד.
- **הוצאות לכלי רכב**
קבוצה הכוללת זקיפת ריבית ופחת לרכב, הוצאות קבועות ומשתנות לכל סוגי הרכב, קניית רכב דו-גלגלי וכן שכירת רכב.
- **הוצאות אחרות (בתחבורה)**
קבוצה הכוללת הוצאות עבור לימוד נהיגה, חידוש רשיון נהיגה, הובלות למיניהן ותשלום עבור חניה.
- **מוצרים ושירותים שונים**
קבוצת תצרוכת "ראשית", הכוללת מוצרים כמו סיגריות, קוסמטיקה, תכשיטים ושירותים משפטיים.
- **בעלות על ציוד בר קיימה**
אחוז משקי הבית בקבוצה מסוימת, שיש ברשותה או עומד לשימושה ציוד בר קיימה מסוים, למשל: אחוז משקי הבית בת"א-יפו שיש ברשותם טלוויזיה, מחשב אישי, מכונית, טלפון סלולרי וכו'.

לוחות 13-15: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון

- **שכיר**
שכיר מוגדר כעובד המקבל שכר ממעסיקו הרשום במס הכנסה ובביטוח לאומי והמדווח על התשלום מדי חודש. גם אם השכיר היה מועסק בכמה מקומות עבודה, הוא נספר רק פעם אחת, כך שהנתונים משקפים את מספר השכירים ולא את מספר המשרות. בהגדרת "שכיר" כלולות גם קבוצות העובדים הבאות: חברי קיבוצים ומושבים שיתופיים, עובדים במשק בית וחיילים בשירות קבע. אין נמנים עם השכירים תושבים זרים המועסקים בישראל כגון: תושבי השטחים ועובדים זרים בלי תעודת זהות ישראלית.
- **שכר**
הכוונה לשכר ברוטו לחודש, הכולל את כל התשלומים ברוטו ששולמו לעובד שכיר במשך החודש, כגון: שכר יסוד, תוספת יוקר, תוספת ותק, מקדמות, תשלומים בעבור שעות נוספות, פרמיות, תגמולים, קצובות, מענקים ותוספות למיניהן (שוטפים או חד פעמיים), כמו כוננויות, תורנויות, "חודש 13", קצובת נסיעה, גמול השכלה, גמול השתלמות, תשלומים בעבור החזקת רכב, דמי הבראה וכו'. השכר ברוטו אינו כולל הוצאות נלוות שהמעסיק מפריש לקרנות (כגון קרנות פנסיה או קופות גמל), לביטוח לאומי ולמס מקביל, למס מעסיקים וכו'.
- **משך העבודה**
מספר החודשים שעבורם שולם השכר לעובד השכיר, בלא להתחשב במספר ימי העבודה שעבד בחודש, בחלקיות המשרה במונחים של ימי עבודה, או במספר שעות העבודה ביום.
- **עצמאי**
עצמאי הוא מי שעובד בעסק שלו או במשק שלו, שמתנהל על שמו תיק שומה במס הכנסה ובביטוח לאומי ואשר משלם דמי ביטוח בעד עצמו.
- **הכנסה של עצמאים**
הכוונה בדרך כלל לשומה שנתקבלה מפקיד השומה. לכ-25% מן העצמאים אין שומות, ולכן בסיס הגבייה נקבע או על פי הצהרתו האישית של המבוטח העצמאי או על פי "קביעה" של המוסד, שניתן לערער עליה ולשנותה. בגלל קשיים טכניים, הכנסת העצמאים הרשומה בקבצי המוסד היא ההכנסה "הגולמית", דהיינו, כל ההכנסה מעבודה, גם אם אינה חייבת בדמי ביטוח (כגון הכנסה מעל הסכום המירבי לתשלום דמי ביטוח). יש לזכור, כי ההכנסות הרשומות לא תמיד סופיות, ובשנים שלאחר מכן מתקבלים ממס הכנסה "הפרשי שומה" רבים המתקנים את ההכנסה הזמנית.

שכר מינימום ושכר ממוצע -

שנת 1998: שכר מינימום - 2,564 ש"ח לחודש עבודה. שכר ממוצע לחודש עבודה - 6,279 ש"ח.
שנת 1999: שכר מינימום - 2,756 ש"ח לחודש עבודה. שכר ממוצע לחודש עבודה - 6,494 ש"ח.
שנת 2000: שכר מינימום - 2,923 ש"ח לחודש עבודה. שכר ממוצע לחודש עבודה - 7,188 ש"ח.
שנת 2001: שכר מינימום - 3,191 ש"ח לחודש עבודה. שכר ממוצע לחודש עבודה - 7,604 ש"ח.
שנת 2002: שכר מינימום - 3,267 ש"ח לחודש עבודה. שכר ממוצע לחודש עבודה - 6,964 ש"ח.
שנת 2003: שכר מינימום - 3,335 ש"ח לחודש עבודה. שכר ממוצע לחודש עבודה - 6,964 ש"ח.
שנת 2004: שכר מינימום - 3,335 ש"ח לחודש עבודה. שכר ממוצע לחודש עבודה - 6,964 ש"ח.
שנת 2005: שכר מינימום - 3,335 ש"ח לחודש עבודה. שכר ממוצע לחודש עבודה - 6,964 ש"ח.
שנת 2006: שכר מינימום - 3,501 ש"ח לחודש עבודה. שכר ממוצע לחודש עבודה - 7,383 ש"ח.
שנת 2007: שכר מינימום - 3,749 ש"ח לחודש עבודה. שכר ממוצע לחודש עבודה - 7,537 ש"ח.
שנת 2008: שכר מינימום - 3,850 ש"ח לחודש עבודה. שכר ממוצע לחודש עבודה - 7,663 ש"ח.

לוחות 16-17: הלמ"ס, צפיפות דיור בישראל, 2008

לוחות 18-19: המוסד לביטוח לאומי (נתוני 2002 ו-2003), מינהל המחקר והתכנון; הלמ"ס, סקר הכנסות משולב (לנתוני אוכלוסיית תל-אביב-יפו, 2005 ואילך)

החל ב-2002 הנתונים כוללים את תושבי מזרח ירושלים הערבים.

- **הכנסה ברוטו** - כל ההכנסות השוטפות של משק הבית. הכנסה ברוטו מורכבת מההכנסות של ראש המשפחה ושל מפרנסים אחרים מעבודה שכירה ומעבודה עצמאית וכן מהכנסות רכוש, ריבית והכנסות שוטפות מתמיכות ופנסיות של כל בני משק הבית.
- **הכנסה פנויה (הכנסה נטו)** - ההכנסה בתוספת תשלומי העברה (קצבאות הביטוח הלאומי, תמיכות ממוסדות ומיחידים בארץ ובח"ל) ובניכוי המיסים הישירים - מס הכנסה, ביטוח לאומי וכן ביטוח בריאות. ההכנסה הפנויה הממוצעת למשפחה יחסית לישראל מתייחסת לנפש סטנדרטית במשפחה.

לוחות 20-23: הלמ"ס, סקרי מחירי דירות בבעלות הדיירים ושכר דירה של דירות בשכירות

תיאור והסבר

1. הכנסות שכירים ועצמאיים, הכנסות והוצאות משקי בית

הכנסות שכירים

לפי סקרי הכנסות שכירים של הלמ"ס נמצא שהכנסה כספית ממוצעת ברוטו משכר ומשכורת לשכיר בתל-אביב-יפו הגיעה בשנת 2008 ל-9,722 ש"ח לחודש - עלייה של כ-5% בהשוואה לשנת 2007 (9,234 ש"ח). בחמש השנים האחרונות מסתמנת עלייה הדרגתית בהכנסה הכספית הממוצעת

ברוטו לחודש, המסתכמת בכ-17% בהשוואה לשנת 2004 (לוח 11.1). כמו כן, נמצא כי ב-2008 ההכנסה הממוצעת ברוטו לחודש לשכיר תושב תל-אביב-יפו גבוהה ב-35% מאשר בירושלים, ב-19% מאשר בחיפה, וב-23% מהנתון הארצי (לוח 11.2).

נשים שכירות תושבות העיר (המהוות כמחצית מכלל השכירים) השתכרו בממוצע לחודש בשנת 2008 הרבה פחות מגברים: 7,634 ש"ח לעומת 11,830 ש"ח אצל גברים, כלומר שכר הנשים מהווה כ-65% משכר הגברים. חלק מהפער מוסבר במספר שעות העבודה הנמוך יותר בקרב הנשים: 37 שעות בממוצע לשבוע לעומת 45 אצל הגברים. אך גם לאחר ניכוי ההשפעה של גורם זה נמצא שקיים פער משמעותי בין ההכנסות: השכר הממוצע לשעת עבודה ב-2008 עמד על 49 ש"ח אצל נשים לעומת 63 ש"ח אצל גברים - השכר הממוצע לשעת עבודה אצל הנשים מהווה 78.2% משכר הגברים (לוח 11.1).

לפי סקרי הכנסות משקי בית בהם ראש משק הבית הוא **שכיר** לשנת 2008, נמצא שהמאפיינים של ראש משק בית שכיר בתל-אביב-יפו הם: גיל ממוצע של 39.5 שנים והשכלה של כ-15 שנות לימוד. מספר הנפשות הממוצע למשק בית הוא 2.5. ממוצע ההכנסה החודשית ברוטו במשקי בית בעיר בהם ראש משק הבית שכיר הגיעה ב-2008 ל-17,346 ש"ח, עלייה של כ-2% בהשוואה לשנת 2007 (16,978 ש"ח). משנת 2003 עד לשנת 2008 (למעט בשנת 2006) חלה עלייה של 23% בהכנסה החודשית (לוח 11.3). עלייה זו באה לאחר מגמת ירידה בהכנסה החודשית בשנים 2000-2003 שבאה לאחר עלייה רצופה בהכנסה החודשית של משקי בית שבראשם שכיר: עלייה של כ-60% בין השנים 1996-2000. הכנסה חודשית ברוטו למשק בית בתל-אביב-יפו שראש משק הבית הוא שכיר, גבוהה ב-10% מהנתון הארצי (15,712 ש"ח) ומהנתון המקביל בחיפה וב-30% בהשוואה לירושלים (לוח 11.4). תמונה שונה במקצת מתקבלת על ידי השוואת ההכנסה נטו לנפש סטנדרטית, המקובלת כמדד לרמת חיים, ומצביעה על הכנסה נטו של 6,072 ש"ח בחודש במשקי בית של השכירים תושבי תל-אביב-יפו, הגבוהה בכ-40% מאשר בכל הארץ, ב-74% מזו שבירושלים, וב-20% מאשר בחיפה. כ-86% מהכנסות משק הבית הן מעבודה ו-14% הן הכנסות שלא מעבודה (פנסיות, קצבאות מביטוח לאומי) (לוח 11.4).

לפי סקרי הכנסות משקי בית בהם ראש משק הבית **אינו עובד**, לשנת 2008, נמצא שהמאפיינים של ראש משק בית שאינו עובד בתל-אביב-יפו הם: גיל ממוצע של 64.9 שנים והשכלה של 12.5 שנות לימוד. הגיל הממוצע של ראש משק בית שאינו עובד יורד ועולה לסרוגין בשנים האחרונות. גודל משק בית עומד על 1.6 נפשות בממוצע למשק בית. ממוצע ההכנסה החודשית ברוטו במשקי בית בעיר, בהם ראש משק הבית אינו עובד מהווה רק כ-37% (6,405 ש"ח) מההכנסה החודשית הממוצעת למשקי בית שבראשם שכיר (17,346 ש"ח). ההכנסה ברוטו לחודש למשקי בית בהם ראש משק הבית אינו עובד גדלה בשנים 1999-2003 ב-36% (מ-4,964 ש"ח ל-6,775 ש"ח ב-2003) ואילו בשנת 2004 חלה ירידה של 15% בהשוואה לשנה קודמת. משנת 2004 ההכנסה ברוטו לחודש למשקי בית בהם ראש משק הבית אינו עובד עולה ויורדת לסרוגין. בשנת 2008 חלה ירידה של כ-5% בהכנסה זו, בהשוואה לשנה קודמת (לוח 11.5). רוב ההכנסות במשקי בית שבהם ראש משק הבית אינו עובד מגיעות מפנסיה או מקופות גמל (40%) ומקצבאות הביטוח הלאומי 35% (אשר מתוכן 22% מקצבת זקנה) (לוח 11.5), לעומת 2.6% ו-3.6%, בהתאמה, במשקי בית שבהם ראש משק הבית שכיר (לוח 11.4).

במיון משקי הבית, שבהם ראש משק הבית שכיר, לעשירונים (שערכי גבולותיהם הם של העשירונים בישראל), לפי גובה הכנסה נטו למשק בית, נמצא כי 8.4% ממשקי בית כאלו בתל-אביב-יפו נכללו בשנת 2008 בעשירון התחתון, לעומת 9.7% שנכללו בעשירון זה בשנת 2006. 11.9% נכללו בעשירון העליון בשנת 2008, בדומה ל-11.8% שנכללו בעשירון זה בשנת 2006 (לוח 11.6). לפי ההכנסה נטו לנפש סטנדרטית, המקובלת כאמור כמדד לרמת חיים, התמונה שונה. רק 4.8% ממשקי בית אלו בתל-אביב-יפו נכללו בשנת 2008 בעשירון התחתון ואילו 23.0% מהם נכללו בעשירון העליון (ראה תרשים: אחוז משקי בית שבהם ראש משק הבית שכיר, לפי עשירוני הכנסה חודשית, 2008).

הכנסות והוצאות משקי בית

על-פי הממצאים של סקר הלמ"ס - הוצאות משק הבית ב-2008, נמצא שה**הכנסה כספית חודשית ברוטו למשק בית** בתל-אביב-יפו מגיעה ל-15,094 ש"ח, גבוהה יותר בכ-13% מהנתון הארצי (13,339 ש"ח) וגבוהה ב-40% מאשר בירושלים (10,756 ש"ח) וב-18% מאשר בחיפה (12,836 ש"ח). רוב ההכנסה הכספית החודשית ברוטו למשק בית בתל-אביב-יפו היא מעבודה (כ-79%). יש לציין ש-

21% מההכנסה הכספית ברוטו הם תשלומי חובה כמו: מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות (לוח 11.8).

ההוצאה החודשית הכוללת לתצרוכת למשק בית בעיר בשנת 2008 גדלה בכ-7% בהשוואה לשנת 2007 (13,807 ש"ח לעומת 12,887 ש"ח, בהתאמה). ההוצאה הכוללת לתצרוכת בתל-אביב-יפו גבוהה ב-12% מהנתון הארצי (12,342 ש"ח), גבוהה ב-20% מההוצאה המקבילה בירושלים וב-36% מההוצאה החודשית לתצרוכת למשק בית בחיפה (לוח 11.9).

נתונים על המתגוררים בדירות בבעלות ובשכירות (על-פי סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס, 2008)

שיעור המתגוררים בדירות בבעלות בעיר בשנת 2008 נמוך יחסית לשיעור הארצי (47% לעומת 69% בישראל) וכן נמוך בהשוואה לשיעור המתגוררים בדירות שבבעלותם בירושלים (57%) ובחיפה (59%). ערך הדירה הממוצע של דירה בבעלות בתל-אביב-יפו גבוה ביחס לערכים המקבילים בירושלים, בחיפה ובישראל: 1,283,000 ש"ח לעומת 1,174,000 ש"ח, 659,000 ש"ח, ו-964,000 ש"ח, בהתאמה (לוח 11.10).

במקביל, אחוז המתגוררים בדירות שכורות בעיר בשנת 2008 גבוה משמעותית מאחוז המתגוררים בשכירות בישראל (43% לעומת 25% בישראל). אחוז המתגוררים בדירות שכורות בירושלים ובחיפה עמד בשנת 2008 על 30% ו-34%, בהתאמה (לוח 11.11). לאורך שנים מסתמנת מגמה של עלייה בשיעור המתגוררים בדירות בשכירות וירידה בשיעור הגרים בדירות בבעלותם בתל-אביב-יפו (ראה תרשים: אחוז הגרים בדירות בבעלות ובשכירות בתל-אביב-יפו, 1991-2008).

השוואת מאפייני המתגוררים בדירות שבבעלותם למאפייני המתגוררים בדירות שכורות בתל-אביב-יפו מעלה כי צפיפות הדיור בדירות בבעלות גבוהה במעט מזו שבדירות בשכירות (0.80 ו-0.75 נפשות לחדר, בהתאמה). לעומת זאת, מספר המפרנסים הממוצע במשק הבית בקרב המתגוררים בדירות שכורות גבוה במעט בהשוואה לאלו הגרים בדירות בבעלותם (1.27 ו-1.10, בהתאמה). יש לציין, כי שיעורי הגרים בדירות שבבעלותם (43%) והגרים בדירות בשכירות (47%) אינם מסתכמים ל-100% שכן, השאר גרים בהסדרים אחרים (לדוגמה: תושבים המתגוררים בבית שהוא בבעלות המשפחה מבלי לשלם דמי שכירות).

שכירים ועצמאיים

על-פי נתוני הביטוח הלאומי, עמד מספר השכירים תושבי תל-אביב-יפו בשנת 2007 על 194,558 בהשוואה ל-171,015 ב-2006, 167,623 ב-2004, ובהשוואה ל-152,431 ב-2000. 6.9% מסה"כ השכירים בארץ הם תושבי תל-אביב-יפו (בהשוואה לחלקה של ירושלים - 7.1% ושל חיפה 3.9%). יש לציין, שחלקם של השכירים תושבי כל אחת משלוש הערים מתוך כלל השכירים בישראל תואם לחלקו היחסי של כוח העבודה האזרחי בכל אחת מן הערים, מסך-כל כוח העבודה בישראל. אחוז השכירים המשתכרים עד שכר המינימום בתל-אביב-יפו עמד ב-2007 על 28.7%, לעומת 32.8% בארץ, 39.2% בירושלים ו-34.6% בחיפה (לוח 11.13).

מספרם של העצמאיים (על-פי הביטוח הלאומי) בסוף 2007 מגיע ל-246,970 בישראל, 22,541 מתגוררים בתל-אביב-יפו (9.1% מתוך סה"כ בישראל) לעומת 16,791 ב-2000. מספר העצמאיים שגרים בירושלים עומד על 19,012 ובחיפה על 8,356. אחוז העצמאיים המשתכרים עד שכר המינימום בתל-אביב-יפו עמד ב-2007 על 36.3%, לעומת 41.8% בכל הארץ, 51.4% בירושלים ו-44.1% בחיפה (לוח 11.15).

2. בעלות על מוצרים בני קיימה

סקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מדווח על אחוז משקי הבית שברשותם מוצרים בני קיימה שונים. בשנת 2008 מספר משקי הבית בתל-אביב-יפו הוא 170,600. בשנת 2008 ישנם שני מוצרים הנמצאים אצל רובם המכריע של משקי הבית בעיר (למעלה מ-95%): מקרר וטלוויזיה. מוצרים שכיחים נוספים, הנמצאים אצל למעלה ממחצית משקי הבית בתל-אביב-יפו הם: טלפון סלולרי אחד לפחות (93%), מזגן אוויר (88%), קו טלפון אחד לפחות (84%), מיקרוגל (79%), מנוי לטלוויזיה בכבלים או בלוויין (78%), מחשב ביתי (78%) (לשם השוואה, בשנת 1999 היה מחשב רק ל-42% ממשקי הבית בעיר). ל-74% ממשקי הבית יש מנוי לאינטרנט (לעומת 14% בשנת 1999) בהשוואה ל-62% ממשקי הבית בארץ, ל-66% ממשקי הבית בחיפה ול-45% ממשקי הבית בירושלים (לוח 11.12).

3. צפיפות דיור

הצפיפות הממוצעת (מספר נפשות בממוצע לחדר) במשקי בית יהודיים בתל-אביב-יפו בשנת 2008 עמדה על 0.73 בדומה ליהודים בחיפה (שבה צפיפות הדיור היא 0.72), בעוד שבירושלים הגיעה צפיפות הדיור ל-0.98 ובישראל ל-0.84 (לוחות 11.16, 11.17). יש לציין, כי החל ב-1998 הנתונים הם על בסיס אומדני אוכלוסייה מתוקנים על-פי תוצאות מפקד האוכלוסין והדיור 1995 ושיטת ניפוח חדשה.

4. קו העוני

משפחה מוגדרת כמשפחה ענייה כאשר ההכנסה שלה לנפש סטנדרטית נמוכה מקו העוני. קו העוני לנפש סטנדרטית הוא ההכנסה לנפש סטנדרטית השווה ל-50% מההכנסה הפנויה החציונית לנפש סטנדרטית.

עד שנת 2003 סופקו נתוני העוני לאוכלוסיית העיר תל-אביב-יפו על ידי המוסד לביטוח לאומי. מאותה שנה מפרסם המוסד לביטוח לאומי נתונים אלו ברמה כלל ארצית וברמת המחוז בלבד. הנתונים שהתקבלו לאוכלוסיית העיר לשנת 2008 מבוססים על סקר הכנסות משולב ועובדו על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (נתונים אלו הנם ברי השוואה לנתונים שסופקו בעבר על ידי המוסד לביטוח לאומי). קו העוני לנפש סטנדרטית לשנת 2007 היה 1,674.5 ש"ח לחודש לעומת 1,592.0 ש"ח לחודש ב-2006. בשנת 2007 מהווה קו העוני לנפש סטנדרטית 22% מהשכר הממוצע במשק (1,674.5 מתוך 7,537 ש"ח).

בתל-אביב-יפו חיו על פי אומדן ב-2008 21,659 משפחות מתחת לקו העוני (עלייה של 31% בהשוואה לשנת 2007), שהן 12.5% מסה"כ המשפחות בעיר (בהשוואה ל-9.6% ממספר המשפחות בשנת 2007). מספר הנפשות העניות בעיר, בשנת 2008, הוא 50,786 שהן 13.1% מסך-כל אוכלוסיית העיר. מספר הנפשות העניות בתל-אביב-יפו בשנת 2008, עלה בכ-52% בהשוואה למספרם בשנת 2007 (33,383), זאת לאחר שבשנה קודמת נרשמה ירידה של 18% בהשוואה לשנת 2006. בשנים 2005-2007 חלה ירידה במספרים המוחלטים ובתחולת העוני הן בקרב נפשות והן בקרב ילדים בתל-אביב-יפו ואילו ב-2008 חלה עלייה הן במספרים מוחלטים והן בתחולת העוני. תחולת העוני בקרב ילדי העיר עלתה מ-11.6% ב-2007 ל-20.0% בשנת 2008 (15,629 ילדים). בישראל ב-2008: 19.9% מהמשפחות ו-23.7% מהנפשות ו-33.9% מהילדים חיים מתחת לקו העוני. כמו כן, בישראל לא נרשמה עלייה ב-2008 בהשוואה ל-2007. כלל, תחולת העוני בתל-אביב-יפו נמוכה משמעותית מאשר בישראל כולה (לוח 11.18).

5. מחירי דירות בבעלות ומחירים של שכר דירה בשכירות

על-פי סקרי מחירי דירות בבעלות הנערכים על-ידי הלמ"ס, נמצא כי מחירי הדירות בבעלות דיירים גבוהים בתל-אביב-יפו בהשוואה לירושלים, חיפה ולכל הארץ. ברבע הראשון של שנת 2009 היה המחיר הממוצע לדירה בתל-אביב-יפו 1,283,000 ש"ח - גבוה ב-60% ממחיר דירה ממוצע בארץ, ב-14% יותר ממחירן בירושלים וב-126% גבוה יותר מאשר בחיפה. ביחס לתקופה המקבילה אשתקד (הרבע הראשון של שנת 2008) מחיר הדירה בתל-אביב-יפו עלה ב-11% (1,158,900 ש"ח), בחיפה חלה עלייה של כ-20% ואילו בירושלים הייתה עלייה של כ-7%, בעוד שבכלל ישראל התרחשה עלייה של 6% (802,900 ש"ח ב-2009 לעומת 754,900 ש"ח ב-2008) (לוח 11.20).

מסקר שכר דירה חודשי של דירות בשכירות נמצא כי ברבעון הראשון של שנת 2009 הגיע שכר הדירה בתל-אביב-יפו לכ-3,634 ש"ח לחודש, עלייה של כ-12% בהשוואה לשנה קודמת. שכר הדירה בכלל ישראל עלה בתקופה זו בכ-16%, בירושלים הייתה עלייה של 19% ובחיפה עלייה של 12%. שכר הדירה בתל-אביב-יפו גבוה באופן משמעותי מן הממוצע הארצי, וכן בהשוואה לשכר הדירה בירושלים ובחיפה; ברבעון הראשון של שנת 2009 היה שכר הדירה בתל-אביב-יפו גבוה ב-39% מאשר בכל הארץ; בכ-17% מאשר בירושלים וגבוה ב-104% בהשוואה לשכר הדירה בחיפה. בהשוואה לשנת 2008, הצטמצמו מעט פערי שכר הדירה החודשי בין דירות בשכירות בתל-אביב-יפו לדירות אלו בירושלים, בחיפה ובכלל ישראל (לוח 11.23).